

número 11 - federación de servicios a la ciudadanía

perspectiva

servicios a la ciudadanía

 perspectiva

**Debat
sobre els
mitjans de
comunicació**

Direcció:

Xavier Navarro

Consell de redacció:

Xavier Navarro, Pepe Gálvez, Gina Argemir, Mertxe Paredes, Joan Coscubiela, Juana Olmeda, Manuel Fernández Albano, Javier Jiménez

Consell assessor:

Manel García Biel, Javier Doz, Ignacio Muro, Juan Laborda, Bruno Estrada, Joan Herrera, Lluís Camprubí, Maite Ojer, Aritz Cirbián, Jaume Bosch, Isàvena Opisso, Javier Tébar, Rosa Sans, Ricard Bellera, Beatriz Ballestín, Lidia Brun, Carlos Tuya, Gemma Lienas, Juan Manuel Tapia, Francisco Rodríguez de Lecea, Alfons Labrador

Edició i Maquetació:

Comunicación FSC-CCOO

L'estat actual dels mitjans de comunicació, la realitat que vivim i la necessària alternativa; aquest és el debat que plantegem en aquest nou número de **perspectiva**. Un debat que no es pot quedar en la simple constatació d'una difícil i complexa realitat d'uns mitjans cada vegada més propagandístics que no pas d'anàlisi i d'informació contrastada.

En aquest número trobareu un anàlisi crític de la realitat, una valoració de la pràctica de la mentida propagada com instrument de propaganda al servei d'un posicionament polític, el tractament que de les minories realitzen els mitjans; i sobretot, propostes per avançar, alternatives per aconseguir uns mitjans de comunicació, plurals i democràtics, al servei d'una democràcia avançada, amb cogestió dels treballadors dels mitjans de comunicació.

Els mitjans de comunicació són un element clau, fonamental, en una societat democràtica, i amb aquest número de PERSPECTIVA tot just encetem un debat imprescindible i necessari per elaborar propostes per avançar.

Agrair finalment les col·laboracions rebudes de diferents professionals, de parlamentària i des del propi sindicat, totes i tots han aportat elements importants i interessants per al debat.

Xavier Navarro
Director

El vertigen de l'abisme en els mitjans de comunicació

Félix Iglesias. Responsable de Comunicació del Sector de Mitjans de Comunicació, Arts, Cultura i Esport de l'FSC-CCOO estatal.

Davant de la pèrdua de l'oligopoli per part de les empreses de comunicació tradicionals amb l'esclat digital, el periodisme està recolzant els seus peus de fang a les vores d'una falla sense saber on saltar per no caure al buit. En aquests moments el paper conviu amb les edicions web, la televisió amb les plataformes de continguts audiovisuals, la ràdio amb l'streaming i poscast, mentre els ingressos publicitaris són engolits pels forats negres de Google i Facebook. A més, per interessos empresarials els editors no han considerat la necessitat de cobrar a la xarxa per la mateixa informació elaborada en els suports tradicionals, educant les noves generacions en el gratis total. Aquesta conjuntura ha agafat als seus directius i gran part dels periodistes a contrapeu, no per manca d'informació, només faltaria, sinó per un corporativisme de considerar-se immunes a les vicissituds obertes. Res més lluny de la realitat.

Els interessos editorials, escorats sense vergonya a posicions ideològiques de poder, la mercantilització dels espais informatius i la rutina i comoditat de ser altaveu de les elits econòmiques i polítiques han convertit a una part significativa de capçaleres de diaris i cadenes de televisió i ràdio en portaveus oficiosos d'interessos aliens als seus lectors, televidents i radiooients. D'aquí que de la confiança i respecte a la pèrdua d'influència i consideració social disti el temps d'un clic a l'ordinador.

Davant d'aquesta deriva, els nous mitjans digitals han entrat en joc. Molts tornen a cometre l'error de ser mers portaveus dels gabinets de premsa de governs, partits, bancs o clubs de futbol. Per fortuna, hi ha nous mitjans que aposten per oferir menys notícies a canvi de qualitat i anàlisi en considerar que són contrapoder i no milícies. Bé és cert, que en les primeres aparicions del periodisme digital la interacció amb el consumidor d'informació s'ha disparat fins a parlar de periodisme ciutadà. Per descomptat que les xarxes socials són un avanç de la llibertat d'expressió, però a la vegada per elles galopen cavalls de Troia carregats de notícies falses, i que només els periodistes poden i han de domar. La informació no és assembleària i tampoc elitista; he aquí el desafiament quotidià del periodisme.

Capítol a part mereix la distinció entre mitjà públic i privat. Dins el liberalisme econòmic, el periodisme considera orgànic que els mitjans públics es deuen al govern de torn, admetent-se en les redaccions durant molts anys aquesta premissa i oblidant la seva funció constituent de servei públic i plural, amb especial atenció als sectors ciutadans, culturals i socials amb menys projecció mediàtica. D'altra banda, també és una premissa pètria que els mitjans privats són un mas privat, on la línia editorial i comercial estan per sobre de la deontologia professional, tot i la sentència del Constitucional de 1982, fixant

“Cal vetllar des
d’allò públic
per la pluralitat
informativa i
no deixar al
mercat regir
les redaccions
informatives.”

que el dret a la creació de mitjans de comunicació està al servei del dret a transmetre opinions i informacions, és a dir, es troba subordinat al dret a la informació i al de la llibertat d’expressió. Aquest aspecte s’accentua amb les televisions privades, que tenen en usufructe llicències públiques per a la seva emissió, de manera que haurien d’obrir el seu espai a interessos no merament comercials i editorials.

Finalment, un altre aspecte capital en el futur en els mitjans de comunicació és la necessitat de vetllar des d’allò públic per la pluralitat informativa i no deixar al mercat regir les redaccions informatives creant Consells d’Informació, a més de vetllar per un repartiment de subvencions a favor de la diversitat informativa. En països nòrdics els mitjans amb més difusió reben menys ajudes estatals i són, precisament, els que tenen menys publicitat comercial i difusió, i en nom de la pluralitat informativa, els que, percentualment, tenen més subvencions públiques. L’actual desequilibri s’accentua amb els cercadors digitals, on mitjançant pagament es prima a la xarxa uns mitjans i continguts davant d’altres, usurpant a la ciutadania d’una informació plural i lliure.

Les noves realitats de la comunicació: un difícil repte per a l'esquerra

Héctor Maravall. Ex-Conseller del Consell de RTVE en representació de CCOO i advocat laboralista.

No és fàcil pronunciar-se des de l'esquerra sobre el model de mitjans de comunicació que volem. Per tres raons bàsiques: els accelerats canvis tecnològics, el procés de globalització i bona part de les persones menors de 40 anys prescindeixen d'utilitzar, almenys de forma habitual, els mitjans de comunicació tradicionals. Les xarxes socials són molt més seguides que qualsevol televisió, ràdio i no diguem premsa escrita. Per això les posicions dels progressistes a l'hora de dissenyar el seu model de mitjà de comunicació estan cada dia més desfasades.

Els mitjans de comunicació tradicionals estan patint una intensa transformació en la seva relació amb la ciutadania. De les tres funcions que s'atribueixen als mitjans: informar, incrementar la formació i entretenir, els dos primers estan quedant cada vegada més reduïts a unes minories, més polititzades o interessades en la vida pública, més cultes i amb més disponibilitat de temps lliure. I l'entreteniment, per contra, interessés fonamentalment als sectors populars menys formats i cultes.

D'altra banda, els generadors d'informació cada vegada més no són periodistes o professionals de la informació, ni tampoc editorialistes, ni per descomptat els amos dels mitjans de

comunicació tradicionals, sinó una amplíssima i capil·lar multitud dispersa per tot el planeta, que produeix i reproduceix informació o qualsevol gènere de comunicació, per descomptat sense garanties de veracitat o rigor. Al seu torn la ciutadania cada vegada té més dificultats per prioritzar i assimilar l'allau d'informació i comunicació disponible a la xarxa.

L'experiència banal de youtube, el discutible rigor de Wikipedia, el fracàs en la contenció de la immensa xarxa de pornografia o les dificultats per evitar pràctiques d'assetjament, amb les seves evidents diferències, són exemples molt significatius d'aquesta nova realitat, que, dit sigui de passada, arriba fins a les aldees d'Àfrica, el planell andina o el delta del Mekong.

Per tant, les possibilitats de dissenyar i sobretot fer complir un marc legal garantista dels drets, deures, principis i valors democràtics, des dels poders públics és d'una dificultat enorme.

Els instruments tradicionals d'influència dels poders públics en els mitjans de comunicació, des de la censura, el finançament explícit o encobert, les pressions polítiques als propietaris o directament a través dels mateixos mitjans públics, no és operativa o ho és de forma limitada en les xarxes socials. No hi ha més que veure la impossibilitat fins a la data

de controlar les formes de comunicació i adoctrinament que fan servir les minories extremistes i terroristes o les dificultats d'una dictadura com l'existent a la Xina per evitar el trànsit de notícies crítiques.

Vol dir tot això que ens hem de resignar a la decadència dels mitjans tradicionals i a la creixent hegemonia de les xarxes i abandonar la presència d'uns mitjans de comunicació responsables i identificats amb els valors del progrés social, la solidaritat, la democràcia, la cultura i l'entreteniment de qualitat? Hem d'oblidar l'objectiu de servei públic dels mitjans de comunicació tradicionals? Per descomptat que no, però sent molt conscients del marc real en què ens movem i en el qual ens mourem en el futur.

Intentant aprofundir en aquesta direcció, tenim dos magnífics exemples a Espanya del paper i la influència de dos models de mitjans de comunicació en les tres últimes dècades. La televisió escombraries o almenys sensacionalista i populista que va arribar de la mà de les cadenes privades i la breu, però fructífera, etapa d'una RTVE allunyada de les urpes dels interessos partidistes.

Al meu entendre la dretanització gradual de la societat espanyola des de principis dels anys 90 del segle passat té bastant a veure amb la influència de les cadenes privades que en la immensa majoria de la seva programació han fomentat una perversa ideologia reaccionària de la frivolitat, la xafarderia, el sensacionalisme, l'individualisme, la condemna de la política i dels polítics, la invisibilitat dels sindicats, els científics, els intel·lectuals, les ONG solidàries, etc. El fet que en els últims processos electorals hagi triomfat un partit polític tan desgastat i corrupte com el PP té molt a veure amb el paper de banalització de la vida pública que han exercit els mitjans audiovisuals.

És significatiu que els únics programes de contingut polític que encara queden a les principals cadenes privades, "Al rojo vivo", "Salvados", "El objetivo", "La Sexta Noche", tot i que amb diferències notables entre ells, voregin contínuament la demagògia, la frivolitat, la superficialitat, la banalitat. De tal manera que l'únic programa de perfil polític que queda a Espanya, no manipulat governativament i amb una evident dignitat i identificació amb els valors democràtics, és "El intermedio", un programa inicialment d'humor, que de

forma creixent ha anat assumint un nítid contingut polític, de manera que avui dia és el substitutiu del "telenotícies" per a molta gent d'idees progressistes.

És evident que la lluita legal contra aquest tipus de mitjans de comunicació privats és molt difícil, per no dir que impossible, fins i tot en països amb sòlides tradicions democràtiques.

L'alternativa només pot ser uns mitjans de comunicació públics que siguin un model clarament alternatiu. Les dues úniques referències que tenim al nostre país han estat la RTVE en l'etapa presidida per Pilar Miró i sobretot el període 2007-2011. El nou model de RTVE impulsat pel primer govern de Rodríguez Zapatero partia d'un equilibri polític i social en la configuració del seu òrgan màxim de direcció, el Consell d'Administració, i una exigència de molt qualificada majoria parlamentària en la designació de la seva Presidència, a més d'un sistema de finançament que garantia un raonable, encara que limitat finançament.

RTVE en aquests anys va mantenir alts nivells de qualitat i dignitat en la seva programació, compatible amb la seva funció d'entreteniment, una àmplia independència política en els continguts dels seus serveis informatius, un respecte al pluralisme de la societat espanyola; tot això es va traduir en una sensible recuperació de l'audiència i en el lideratge en els programes informatius.

El triomf del PP i la seva immediata reforma legal, va arrasar amb aquest model de RTVE, enfonsant com a conseqüència inevitable la seva credibilitat i audiència.

Sabem per tant quines són les exigències per disposar d'un mitjà de comunicació social, que compleixi aquesta funció de servei públic i que sigui garantia de pluralitat, qualitat i audiència. La recent reforma legislativa recupera una part, encara que no tota, del model del 2006. Una cosa és alguna cosa, esperem que no s'hagi arribat massa tard. De tota manera s'ha de veure la influència que pugui tenir aquesta renovada RTVE en un àmbit avui dominat pels mitjans privats i davant l'inevitable predomini de les xarxes socials.

No és un panorama favorable ni hi ha receptes màgiques, en tot cas els progressistes hem d'aprofundir, el més aviat possible, en dissenyar alternatives al respecte.

No creguin als mitjans, siguin vostès els mitjans!

Orsola Casagrande. Periodista, ha treballat 25 anys per al diari italià Il Manifesto, és codirectora de www.globalrights.info

L'antic lema de la Indymedia als anys 90 del segle passat és avui més rellevant i necessari que mai. La globalització mundial ha comportat també una homogeneïtzació dels mitjans de comunicació que avui en dia es redueixen de fet en la concentració dels diaris i televisions més importants en mans d'uns pocs grups de poder econòmic, i en una multitud de petits mitjans independents que gairebé mai s'interelacionen entre si.

Pràcticament han desaparegut els mitjans tradicionals d'esquerra o alternatius, que feien de la investigació rigorosa, les denúncies, les propostes i les campanyes les seves principals eines de treball. Ens referim per exemple al diari comunista italià il manifesto, al diari basc Egin, Xarxa Pepper a Anglaterra, Alliberament a França, La Jornada de Mèxic, a Ozgur Gundem a l'Orient Mitjà, entre d'altres.

Indymedia feia d'alguna manera de catalitzador de tots aquests mitjans (alguns tancats per ordre judicial), que si bé tenien la seva pròpia vida en els territoris i llengües en les quals es publicaven, al mateix temps compartien i posaven a disposició d'altres traduccions, periodistes, anàlisi i denúncies per armar campanyes comunes que sobrevolaven fronteres i barreres idiomàtiques. Potser els exemples més reeixits d'aquesta sinergia mediàtica des de l'esquerra serien la gran campanya

de rebuig a la primera guerra del Golf, i la mobilització en contra de la cimera de G-8 a Gènova el 2001. No es tractava només de protestes i mobilitzacions, era també el moment dels grans Fòrums Mundials Socials, un intent de construir alternatives polítiques des de baix que trencaven fronteres i distàncies.

La intensa repressió després de les protestes en contra del G-8, va significar una retirada conjuntural del moviment no global. Un moviment que va retornar novament als carrers per dir NO a l'estratègia imperialista de guerra permanent declarada el 2001, després dels atacs a les Torres Bessones, quan milions de persones van sortir a manifestar-se en contra de l'ocupació de l'Iraq del 2003. Aquelles mobilitzacions van arribar a ser denominades per alguns dels mitjans mainstream com "la segona superpotència mundial".

La previsible crisi econòmica i política que va esclatar el 2008 va marcar una diferència. La guerra va continuar i es va expandir, les mal anomenades primaveres àrabs van ser reprimides a sang i foc, mal acompanyades i enteses des de les societats europees, mentre el ja marcit "moviment de moviments" es llepava les ferides, causades per la repressió i les divergències internes.

“La democràcia en què vivim i els seus valors acompanyants, estan subjectes a la nostra vida real a la correlació de forces i als interessos de les grans potències mundials i d’una petita i una molt exclusiva elit financera supranacional.”

Els mitjans de comunicacions no van ser aliens a aquestes dinàmiques, internet i les seves immenses potencialitats posaven en qüestió la necessitat i el paper dels mitjans de comunicació coneguts fins aquell moment.

Les notícies van passar ràpidament a transmetre's en línia amb la qual cosa les estadístiques i càlculs d'influència relacionades amb la distribució i lectures de diaris impresos i televisions es van posar obsolets en molt poc temps.

Molts diaris i cadenes televisives van decidir llavors reduir les seves estructures i apostar per un periodisme web, però sense gestionar ni analitzar en profunditat les eines i possibilitats de les noves tecnologies, així que el resultat va ser en la majoria dels casos desastrosos, sobretot en termes econòmics i de sostenibilitat. El paper imprès i els nivells de teleaudiència eren quantificables i per tant permetien establir el preu dels espais publicitaris, però les publicacions digitals van resultar molt més volàtils, i consegüentment els anunciants podien difícilment calcular la repercussió de la seva inversió publicitària en xarxa digital.

Sens dubte Internet va col·locar al món dels mitjans de comunicacions tradicionals davant la necessitat de repensar els seus continguts, les seves maneres de presentar-se i fins i tot el sentit mateix de la seva necessitat social i de la seva influència.

Els sistemes d'informació, comunicació i debat també s'han vist afectats per la implosió dels mecanismes bipartidistes imperants en la major part del món occidental, però les noves propostes des de l'esquerra tot just van arribar a ser el somni d'una nit d'estiu.

No obstant això la dreta, com a representant de grups i elits de poder econòmic i ideològic, sí va anar trobant noves formes polítiques a partir d'un populisme de fàcil propagació amb missatges simples que apellen més a les entranyes que a pensar, un bon exemple és el recent lema electoral de Trump “Amèrica primer”.

* En aquest esquema d'una dreta globalitzada, simplista en el seu pensament però eficient en el seu actuar, els “enemics”, per exemple, de la doctrina Trump són senzills d'identificar: emigrants, estrangers, especialment a la vostra variable musulmà, negres, llatins...

El mateix es pot dir de la vella Europa a través de l'equació emigrant igual a portador del virus terrorista, i en aquest cas a més caldria sumar els “enemics” interns depenent el cas, posem catalans o bascos per a Espanya, o qualsevol que es s'atreveixi a reclamar els seus drets més elementals com poden ser decidir, votar, expressar-se, i ser amos de les seves vides i destins (de manera pacífica). En aquest sac també poden entrar altres conflictes vius o latents, com la sobirania escocesa, el seu similar al Quebec, o els irlandesos del Nord (que no demanen separació sinó unificació del seu Illa), o qualsevol altre grup o comunitat que posi en perill el status quo imperant.

La democràcia en què vivim i els seus valors acompanyants, estan subjectes a la nostra vida real a la correlació de forces, i sobretot als interessos de les grans potències mundials i d'una petita i una molt exclusiva elit financera supranacional.

Aquest és el context polític en què es mouen molts dels mitjans de comunicació, encara que també podríem dir que és

precisament a aquest context al qual han contribuït de manera molt especial molts d'aquests mateixos mitjans.

No tots els mass-media han patit la mateixa manera: els que porten propietaris del capital financer internacional, amb més recursos, tancs pensants i possibilitats d'aguantar dràstica reducció d'ingressos han aconseguit una espècie de reciclatge de si mateixos, almenys fins al moment.

No obstant això des del punt de vista de l'esquerra els seus mitjans afins no han aconseguit, en general, construir paradigmes adaptats a aquests nous temps, i per tant cal parlar en aquest camp d'una crisi cultural i ideològica.

Karl Marx afirmava que la investigació era la base del periodisme perquè es tractava d'indagar sobre els fets (les situacions), identificar-ne les causes i raons, i una vegada establertes llavors es podia passar a proposar solucions, cosa que en principi li correspon a la política, però també al periodisme en la mesura que aquest sigui portaveu de propostes comunitàries. El periodisme d'esquerra o alternatiu ha d'assumir també la funció de "servir de pont" entre les comunitats, els ciutadans i els seus representants.

La difusió de la protesta encara que sigui una condició necessària, no és suficient per poder construir alternatives des de l'esquerra, cal posar al centre del debat, i per tant també de la comunicació, les idees sobre la societat, els seus valors acompanyants i seves inter-relacions.

En el debat polític d'avui dia la qüestió de la relació entre capitalisme i democràcia segueix en el centre de l'agenda.

Malgrat que la dreta qualifiqui aquest debat com a propi de la "modernitat dels anys 70", aquest assumpte és i serà crucial per al futur del planeta i de la humanitat, en tant es relaciona també amb el canvi climàtic. És evident que a partir de la mercantilització de la vida l'economia ja no és una ciència exclusiva d'"experts", com tampoc ho és l'ecologia. El discurs i els debats es mouen avui al voltant de l'eix economia-ecologia.

Un mitjà d'esquerra, o alternatiu, hauria conjuar el local amb el global en una relació d'anada i tornada. Per exemple, la guerra a Síria és una "cosa nostra" i no només perquè les armes i part de les tropes procedeixen dels nostres països (el que ja seria suficient com a indicatiu de complicitat criminal). També és "la nostra" perquè les societats en què vivim han canviat, ja que com a conseqüència de guerres anteriors es van produir migracions i nombrosos desplaçats que es van instal·lar "entre nosaltres", i van néixer nens i nenes que avui són els nostres conciutadans.

Molts mitjans de comunicacions "alternatius" tenen una gran responsabilitat per no haver sabut o no haver volgut explicar les històries de transformació social i cultural.

El periodisme d'esquerra o alternatiu pateix de la mateixa crisi d'identitat que Europa, però en lloc d'encapçalar la transformació social i cultural, ha preferit en general mirar-se el melic i formar part de la fira de banalitats i dels perillosos "llocs comuns" que fan servir els mitjans burgesos.

La veritat és que la dreta, i els poderosos interessos econòmics que la financen (amos de les grans cadenes mediàtiques) han invertit molt en transformar els seus mitjans, i com

a la conseqüència s'ha produït en les últimes dècades la concentració de la propietat d'aquests. Actualment tot just uns grups de poder econòmic reconcentrat són amos i senyors de grups mediàtics gairebé monopolistes que abasten tots els nínxols de mercat: diaris, revistes del cor, científiques, d'oci o per adolescent, etc... Al mateix temps que posseeixen diverses cadenes de televisió i els seus corresponents espais radials i digitals. Aquest fenomen és molt visible a Europa però també és extensible a llocs com Amèrica Llatina.

La dreta i els poders econòmics busquen la perversa utopia d'un monopoli del pensament i de la comunicació, no han aconseguit totalment el seu objectiu però si han aconseguit una notable influència i domini de la "opinió pública".

Resulta una paradoxa que la dreta estigui fent el que hauria de fer l'esquerra. Per fer uns exemples: El diari El País, cuirassat del poderós grup Prisa, és un mitjà especialitzat en campanyes, que s'estableixen d'acord amb els interessos dels seus propietaris. Les seves investigacions i informacions parcials, interessades, dirigides i seleccionades, no per servir d'eines als lectors sinó perquè confirmen les conclusions establertes per endavant pel grup mediàtic-financer.

Posem dos casos concrets: la campanya contra el dret a decidir dels catalans, i la demonització del Govern veneçolà.

Els propietaris de Prisa té interessos molt concrets econòmics-hegemònics, tant a Catalunya com a Veneçuela. Conseqüentment El País ha dedicat tot el seu esforç a construir una campanya en contra, no de la independència, sinó del dret bàsic dels ciutadans catalans de decidir el seu futur, d'expressar-se, manifestar-se i fins i tot de votar.

En el cas de Veneçuela la tesi immutable és que el President Maduro és un dictador i que a Veneçuela la gent es mor de fam. Fins i tot en matemàtiques, mai es comença per una hipòtesi confirmada sinó que cal verificar-la i comprovar-la, en aquest cas mitjançant reportatges i anàlisi en el terreny. En el cas veneçolà la conclusió està escrita per endavant, no hi ha investigació possible, ni tan menys tan sols indicis en les seves pàgines que puguin fer dubtar als lectors.

Davant d'aquestes realitats cal preguntar-se hi ha espai per a una alternativa? La resposta és afirmativa però condicionada, cal atrevir-se, imaginació i deixar enrere de mirar i analitzar el món en què vivim com fa 30 o 20 anys. Cal tornar al carrer, a les fàbriques, als barris, cal tornar als treballadors, als moviments socials de tot tipus, que ja no són els de fa unes dècades.

Hi ha espai i necessitat per a mitjans "subjectius", militants, que no s'emparin en "generalitzacions" (que és el que fan els mitjans corporatius), que es basin en investigacions serioses i construeixin campanyes, que sàpiguin navegar a la xarxa i l'aprofitin per coordinar-se, intercanviar i construir xarxes actives. Aquesta és la via, avui més que mai.

Aïllar-se i pensar només en els nostres petits espais i àmbits està condemnat al fracàs, el nostre món està avui més connectat que mai abans.

Els mitjans d'esquerra i alternatius han de ser, des de la seva autonomia, instruments complementaris de la lluita sindical i política dels que volen transformacions socials i aposten per ser els seus protagonistes.

La informació, un dret dels ciutadans

Joan Busquet. Periodista

És indispensable reformar els mitjans públics i protegir els mitjans independents

Gairebé totes les constitucions, inclosa l'espanyola, consagren el dret a la informació sense censures ni entrebancs. Es tracta d'un dret universal, no d'un privilegi dels periodistes i dels mitjans de comunicació. El dret dels mitjans a informar es basa en el dels ciutadans a rebre una informació veraç que respecti la dignitat de les persones i el pluralisme. Els mitjans de comunicació tenen una funció social i són per definició un servei públic. Ho són fins i tot els privats perquè el que compta no és només que estiguin en mans privades, sinó el fet que la seva existència respon a la necessitat que tothom pugui exercir un dret, el de la informació i la comunicació, que pertany a la ciutadania i que és imprescindible per exercir els altres drets i per garantir la democràcia.

El cas és que l'exercici d'aquest dret està greument amenaçat pel domini dels grans grups industrials i financers, la promiscuïtat entre la premsa i el poder i la concentració de la propietat i dels recursos tecnològics, que porten a l'exclusió dels circuits informatius de la majoria dels ciutadans, a la unilateralitat de les informacions, a la marginació de les veus crítiques amb el poder, a la confusió d'informació, espectacle i entreteniment i a

la uniformització i l'empobriment culturals. En aquesta situació de vulneració de la Constitució és indispensable l'aplicació del principi que totes les persones tenen el dret d'investigar, cercar, rebre i difondre informacions, opinions i idees, sense censures ni entrebancs, mitjançant totes les plataformes existents, en el marc del respecte a la llibertat i els drets humans.

Això exigeix desgovernamentar i enfortir la televisió i la ràdio públiques, l'estatal i les autonòmiques, i posar-les al servei de la ciutadania. Una radiotelevisió pública amb mecanismes de control democràtic real reforçaria el pluralisme, facilitaria l'accés igualitari al coneixement i enfortiria els valors de la diversitat lingüística i cultural d'Espanya. En aquest sentit cal una reforma de la Llei General de Comunicació Audiovisual orientada a evitar l'oligopoli audiovisual, a promoure les sinergies entre els mitjans públics nacionals i locals i a facilitar canals oberts als mitjans privats sense ànim de lucre, les cooperatives i les petites empreses d'economia social i solidària. També s'hauria de crear un Consell Estatal de l'Audiovisual independent del Govern i de les empreses del sector i integrat en la Plataforma Europea d'Autoritats Reguladores (EPRA), semblant als que existeixen a pràcticament tots els països europeus. Seria responsabilitat del consell fixar els criteris de gestió de l'espectre radioelèctric –que és un bé comú– i garantir-ne un repartiment més equilibrat

“Garantir el dret a la informació exigeix també regular la concentració de la propietat entre els mitjans, de manera que s’evitin situacions escandaloses com el fet que actualment només tres companyies controlin el 58% del mercat.”

entre tots els sectors de la comunicació. Amb caràcter urgent, caldria derogar el decret llei 15/2012 de modificació del règim d’administració de RTVE, que va imposar el PP, i promoure una auditoria de RTVE.

Garantir el dret a la informació exigeix també regular la concentració de la propietat entre els mitjans, de manera que s’evitin situacions escandaloses com el fet que actualment només tres companyies controlin el 58% del mercat i que una part de la propietat acabi fent-se amb el control de grups sencers. Igualment, exigeix regular la participació de les empreses estratègiques en l’accionariat del mitjans privats per garantir-ne la independència dels poders fàctics.

També és necessari protegir els mitjans independents i sense ànim de lucre, els que defugen les aventures i els deutes impagables, i, en general, els que són resultat de l’autoorganització dels ciutadans que exerceixen el dret a ser emissors d’informació i a constituir i gestionar mitjans de comunicació propis. Això pot contribuir a rescatar els periodistes i els professionals dels mitjans de l’atur, dels salaris de misèria i la feina gratis, de la censura i la por, com a garantia de llibertat, imparcialitat i independència.

És indispensable igualment limitar i reequilibrar les despeses en publicitat institucional i fer un repartiment dels ajuts i els incentius que combini els criteris objectius de transparència i equitat amb la necessitat de contribuir a un reequilibri progressiu entre tots els sectors de la comunicació.

Aquestes són qüestions prioritàries, però se n’haurien d’afegir dues més. La primera és la derogació total o parcial de les lleis que limiten el dret a la informació, especialment la Llei Orgànica 4/2015, de Protecció de la Seguretat Ciutadana (coneguda com a llei mordassa) i les reformes del Codi Penal i de la Llei d’Enjudiciament Criminal. I la segona, la promoció del consens necessari per aprovar una Llei del Dret a la Informació i la Comunicació de la ciutadania, per protegir el dret de tots els ciutadans a rebre una informació plural, veraç i completa i el dels periodistes a treballar amb condicions laborals i professionals dignes.

Els mitjans públics que volem

Secció sindical de CCOO a TV3

Uns mitjans oberts al conjunt de la ciutadania que és plural política i socialment, Amb participació professional dels treballadors en la gestió de les empreses, Uns mitjans moderns, i amb un pressupost estable i suficient.

Uns mitjans oberts al conjunt de la ciutadania que és plural política i socialment

Als mitjans públics s'ha d'acabar amb el control governamental i han de defugir l'uniformisme que els resta credibilitat i competitivitat. És urgent la reforma de les lleis que regulen els ens públics de mitjans audiovisuals i s'han de recuperar consensos polítics per aconseguir autonomia de funcionament a les corporacions públiques audiovisuals, que són molt més que televisió i ràdio, són indústria de producció de continguts audiovisuals.

Més participació professional dels treballadors en la gestió de les empreses

En aquest sentit s'han d'incorporar fórmules de cogestió a les estructures de direcció de les empreses per millorar la professionalització dels mitjans, i també s'han de promoure els Consells professionals d'Informatius i de Producció. El sector audiovisual està en contínua evolució i el paper dels sindicats i dels comitès d'empresa ha d'avançar en la participació en

diferents àmbits estratègics, s'han d'encarar els canvis atenent les necessitats de formació dels treballadors, l'adaptació de nous perfils professionals i la necessària incorporació de gent nova al sector públic.

Uns mitjans moderns

Ara la tecnologia permet obrir molt més el ventall de continguts, i per tant és possible diversificar l'oferta per atendre la diversitat social. Es pot veure i escoltar tot el que es vulgui quan es vulgui. S'ha de produir per a les xarxes socials, per a internet i per a totes les plataformes existents, i en aquest camí està el futur dels mitjans públics: en la producció de continguts per a tots els formats. Estem veient com conviuen en l'oferta audiovisual existent productes de gran qualitat, amb processos de producció molt exigents, com les sèries per les quals aposten tan les grans cadenes incloent Netflix i HBO com aquells països que en fan una aposta estratègica i també trobem altres continguts amb producció molt simplificada, als quals els mitjans públics s'hi han d'adaptar i estar atents als canvis de tendències sense caure amb el "tot s'hi val".

Pressupost estable i suficient

Hi ha diversos models de finançament dels mitjans públics, però la majoria, sinó tots, reben una aportació directa dels

pressupostos públics. El model de la CCMA, Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, és el doble finançament: aportació pública, més ingressos per publicitat i venda de producció.

Agafant la referència del pressupost públic molt ajustat dels darrers anys veiem que l'aportació pública és de 235 milions d'euros. Això representa 31 euros l'any per ciutadà. Amb aquests diners tenim 4 canals de televisió (TV3, 324, 33/S3, E3), 3 emissores de ràdio, més les xarxes. D'aquest pressupost també surten diners per a la producció audiovisual i cinematogràfica catalana. Convé recuperar un finançament estable i suficient que ens acosti l'aportació pública a les mitjanes europees de dimensions similars per a poder fer producció de qualitat i ser motor del sector audiovisual com a sector econòmic estratègic.

La informació té un preu

Jéssica Beiroa. Llicenciada en Ciències de la Comunicació per la Universitat de Santiago de Compostela.

Què és un/a periodista? Qui és periodista? Heus aquí les preguntes més breus que podríem fer sobre aquesta professió, però que, paradoxalment, necessitaran les respostes més llargues per a la seva resolució. Tots dos interrogants són rics en matisos i tanquen el diagnòstic sobre la situació del periodisme i esbossen les claus per entreveure l'horitzó de possibles sortides de l'actual mal pas.

Des de la facultat se'ns inculca que periodista és la persona que es dedica professionalment al periodisme, el qual, al seu torn, és un tasca de mediació entre els fets noticiosos i la ciutadania. No obstant això, aquesta mediació no és asèptica, sinó fruit d'un treball professional. El/la periodista recull la informació, la jerarquitzava, la treballa i la distribueix. Aquesta dinàmica es fa seguint els codis i criteris professionals, el compliment correcte és el que permet que parlem de professionalitat. Repeteixo en diverses ocasions, i amb tota la intenció, termes de la família lèxica de la professió. Arribarem a això.

Definit en allò essencial el treball periodístic, semblaria senzill definir qui ho exerceix. «És periodista qui fa periodisme». Potser, però la realitat ens diu que hi ha moltes persones que ho fan sense estar formades acadèmicament per a això. «És periodista qui està llicenciat/a en Periodisme». Pot, però hi ha moltes

persones llicenciades que no exerceixen. «És periodista qui està llicenciada/o en Periodisme i exerceix la professió». Llavors tornem al primer cas i deixem fora de la definició a persones que exerceixen brillantment la professió i no tenen la formació acadèmica. Però ens aproximem, tornarem sobre això.

Manca de regulació i xoc de legitimitats

Amb la llei a la mà, qualsevol pot ser periodista, ja que la professió no està regulada legalment. La importància del periodisme no s'esmenta explícitament, però sí de manera implícita, a la Constitució Espanyola (CE). Malgrat aquesta rellevància, i al contrari que en altres professions, per a l'exercici del periodisme no s'exigeix la possessió d'un carnet professional, ni estar llicenciada/o -o graduat/a-, ni de bon tros hi ha l'obligació d'estar col·legiat/da.

Alguns exemples de carnets professionals que totes i tots coneixem són els de manipulador/a d'aliments, instal·lador/a... o d'entrenador/a, que cada vegada en més esports s'exigeix. Alguns exemples de professions que exigeixen estar col·legiat/a per al seu exercici són, per exemple, l'advocacia, la medicina o la infermeria. En el cas periodístic, hi ha tants carnets com col·legis professionals, sense que la possessió o pertinença a un o altres siguin obligatoris actualment.

“Una manera de sortir d'aquest mal pas potser és el separar legalment el dret constitucional a la informació de l'exercici de la professió periodística.”

Una manera de sortir d'aquest mal pas potser és el separar legalment el dret constitucional a la informació de l'exercici de la professió periodística. L'actual article 20 de la CE és un batibull en què es barregen la llibertat d'expressió, la llibertat de premsa, la llibertat de càtedra o la regulació dels mitjans de comunicació públics.

Pel que fa estrictament a la premsa, es barregen el dret constitucionalment reconegut -i que afecta a tota la ciutadania- amb l'exercici professional. En concret, l'article 20a de la CE assenyala que «[Es reconeixen i protegeixen els drets:] A expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció»; mentre, l'art. 20d exposa que «[Es reconeixen i protegeixen els drets:] A comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió. La llei regularà el dret a la clàusula de consciència i al secret professional en l'exercici d'aquestes llibertats ».

Aquesta confusió -o indefinició, segons es vegi- xoca, per exemple, amb la concisió que més endavant veiem pel que fa al tractament d'un altre important dret constitucional, com és la protecció de la salut. Així, l'article 43.2 de la CE diu (la cursiva és meua): «Correspon als poders públics organitzar i tutelar la salut pública a través de mesures preventives i de les prestacions i serveis necessaris. La llei establirà els drets i deures de tothom en aquest punt».

Potser la solució passi, com deia, per fer una distinció entre el dret de totes les persones a rebre i transmetre informació veraç -i què millor defineix la veracitat sinó l'adequat compliment de les normes professionals?- i l'exercici professional del periodisme .

Quan fa quaranta anys es va redactar la Constitució, el periodisme era més un ofici que una professió. En aquest temps es van crear a tot l'Estat diverses facultats del ram -com la meua

ànima mater, que data de 1991- i col·legis professionals, alhora que desenes de promocions de periodistes es van sotmetre a una àrdua formació d'entre quatre i cinc anys -segons els diferents plans d'estudis-, moltes vegades complementada per programes de postgrau, màster, pràctiques remunerades o contractes formatius.

Cada vegada més, els mitjans de comunicació exigeixen la titulació específica per a l'accés a vacants periodístiques i progressivament es va conformant redaccions en què comencen a ser majoria les persones titulades. Segons dades de 2011, més del 60% de les persones que exerceixen el periodisme a Galícia posseeixen la titulació, xifra que va en augment.

Ens hem venut barat

Un dels principals problemes del periodisme gallec, extrapolable a la resta de l'Estat, és que hem venut la nostra força de treball molt barata. Anys de formació -quatre com a mínim- abocaments pel desguàs quant ens oferim al millor postor tirant els preus -quan no de franc- pel sol fet de fer alguna cosa i figurar.

Posem-nos en situació. Un/a periodista acaba la seva carrera, potser fins i tot sense haver fet pràctiques en empreses del sector, i es troba amb la inhòspita realitat. «Què faig?». Hi ha qui opta per seguir formant-se, hi ha a qui li sona la flauta i encadena facultat amb una feina, i hi ha qui es troba amb una mà endavant i l'altra al darrere. En aquesta tercera situació, la desesperació ens envaeix; no tenim res més a oferir que el pas per la Universitat, potser una o dues línies ressenyant pràctiques professionals. Per més que tinguem una formació d'anys, ens sentim com un foli en blanc, ens embarga la necessitat de dotar-nos de contingut i valor addicional que ens diferenciï de la -creixent- competència en idèntica situació.

És llavors quan ens trobem amb el que el periodista David Lombao, director del diari digital Praza.gal, anomena cobrar -ja

no en euros comptants i sonants- «en visiblos», un pagament en visibilitat, és a dir, amb diners invisibles però a canvi que el nom de la persona figuri en algun lloc. En resum, un treball professional realitzat de manera gratuïta, amb l'esperança que això permeti obtenir una referència pseudolaboral que aporti valor al nostre currículum i ajudi a futures recerques d'ocupació.

Ens riem de qui pugui pensar en pagar per treballar, però no hi ha tanta diferència! Davant la manca d'un treball d'incloure en el currículum, estem disposades/ts a regalar-nos, a treballar gratis, perquè a continuació de la formació acadèmica puguem introduir alguna referència encoratjadora en el buit camp de la trajectòria professional. «He col·laborat amb ...», «he participat en projectes com ...» i altres eufemismes de la pila.

Això succeeix també perquè els/les periodistes oblidem amb molta facilitat que, abans de res, formem part de la classe treballadora. No som ni artistes ni plomets, sinó que som treballadors i treballadores que, a canvi d'un salari, posem a disposició la nostra força de la feina. La mateixa facilitat amb què analitzem els valors notícia d'un fet semblen tenir per passar per alt una realitat tan òbvia. I oblidem que tota activitat professional ha de ser remunerada.

Tampoc ajuda el fangar en què es troba el bon nom de la professió: el prestigi que un dia va ostentar és ja un somni molt llunyà. L'intrusisme, la teleporqueria, la premsa groga, el sensacionalisme i les xarxes d'interessos -factors tots ells que van moltes vegades de la mà- han deixat molt tocada la percepció del periodisme i de la seva tasca.

No hi ha explotació sense explotadors

Ens hem venut barat, massa barat, sí. Però tot i tenir la nostra petita quota de responsabilitat, no podem oblidar que som les víctimes d'una explotació, i que no hi ha explotació sense explotadors. Els explotadors tenen mil cares -i molt dures, generalment-.

El perfil d'explotador no correspon sempre a l'empresari de la comunicació que es solença a la coberta del iot a l'estiu mentre acumula dos o tres mesos de retard en el pagament de les seves nòmines a un model d'aspirants a mileuristes. No, l'explotador s'amaga també darrere del rostre -petri- de l'ONG que recluta a preu fet persones voluntàries per a l'exercici d'una tasca professional, desvirtuant el mateix concepte de voluntariat. Explotador és també el responsable de recursos humans que inunda la web amb ofertes de feina en què exigeix saber del diví i l'humà, però a cost de fastfood. Explotador -i pocavergonya- és també el responsable d'una institució pública que tolera -quan no fomenta- el treball no remunerat en els projectes o iniciatives que finança.

Les coses no marxen bé per al periodisme gallec i em penso que en el conjunt de l'Estat tampoc van pròspers. La crisi no ha servit per reconvertir el sector, sinó per estendre la precarietat per tot arreu. Abans maleïem la desgràcia de ser mileuristes, ara enyorem un salari de «mil euros pelats».

Problemes arrossegats de tants anys no es solucionaran de la nit al dia, no. Seran necessaris anys de batalles a múltiples bandes, sobretot en els terrenys laboral i legal, perquè puguem arribar al dia en què la professió aixequi cap.

Treball precari, informació precària

És difícil aixecar-se i donar la cara per la professió quan la ciutadania té tan mal concepte d'ella. Més difícil encara poder defensar-la quan no són defensables ni les condicions laborals.

Un estudi realitzat per Sergio Roses el 2011 -i la situació no haurà millorat, em temo- assenyalava que un terç dels periodistes espanyols cobrava menys de 1500 nets mensuals en 14 pagues.

En el mateix any, el Colexio Professional de Xornalistas de Galícia, la Conselleria de Traballo i la Facultade de Ciències da Comunicació van publicar un exhaustiu estudi que, entre altres variables, analitzava l'estructura salarial de la professió

a partir d'una mostra dels professionals col·legiats . Segons aquest treball, el 65,07% cobraven menys de 1800 bruts en 14 pagues. No obstant això, la dada més descoratjadora és que quatre de cada deu cobraven menys de 1200 bruts, és a dir, rigorosos mileuristes, quan la crisi estava gairebé començant.

El resum de gairebé una dècada de crisi és que a Galícia han tancat diversos mitjans de comunicació i els restants han reajustat les seves plantilles mitjançant brutals regulacions d'ocupació. Els quadres de personal es van reduir a la mínima expressió, igual que els salaris, incrementant-los la càrrega de treball.

La crisi empresarial del periodisme a Galícia va arrencar el 2008 amb el tancament de les delegacions d'ADN. A això va seguir, el 2009, amb el fi de Metro a Espanya -i la desaparició de la publicació, encara que residual, a Galícia-, així com l'eliminació de vuit de les quinze delegacions de 20Minuts -entre elles les dues gallegues-.

Però el més dur vindria al trienni 2010-2013, amb el tancament de nombroses publicacions -especialment afectades les editades total o parcialment en gallec i expedients de regulació d'ocupació -amb acomiadaments i importants retallades salarials- en tots els grups de comunicació rellevants .

El 2010, la companyia pública CRTVG va tancar les delegacions de El Ferrol i Burela, mentre que la de Pontevedra es va integrar en la de Vigo. A l'estiu del mateix any van tancar el diari digital gallec de referència, Vieiros.com, i el setmanari A Nosa Terra.

Al començament de 2011 tancà la publicació A peneira i, en un altre estiu nefast, els diaris Galícia Hoxe i Xornal de Galícia, al costat de la versió electrònica d'A Nosa Terra. Al desembre de 2013 va desaparèixer el cuasidiario -sortia cinc dies a la setmana, com indicava el seu nom- de dilluns a divendres, durant un temps associat a ADN.

Aquesta autèntica escabetsxada va provocar l'ús i abús de figures com les becàries i becaris, els contractes en pràctiques, beques FEUGA -Fundació Empresa-Universidade Galega-, recurs a freelances i col·laboradors/es d'allò més variat. En resum, una desestructuració de les redaccions, marcades en molts casos per la pèrdua de referents i per l'eventualitat. Segons una enquesta del Colexio Profesional de Xornalistas de Galícia (2016), només el 60% dels professionals col·legiats tenen un contracte indefinit. Gairebé el 20% són eventuais i el mateix treballa per compte propi.

L'especialització temàtica, un valor antany, s'ha difuminat i cada vegada més són els periodistes que es veuen obligats a cobrir informativament temes dels quals no tenen ni idea ni context. Aquest treball, exercit en condicions precàries i a sobre mal pagat, sol tenir el seu correlat en notícies pobres o fins i tot amb errors d'embalum que serien impensables molt pocs anys abans. Però succeeix, i qui ho paga és la ciutadania. ■

La transversalitat versus els nous mitjans específics

Tomeu Ferrer. Periodista

Els darrers conflictes laborals han mostrat amb cruesa la necessitat que hi hagi una premsa que contrasti les fonts, que no sigui dependent de les subvencions públiques i que no depengui de la publicitat de l'Ibex 35.

Hem vist com els estibadors, els operaris del Metro de Barcelona o els treballadors dels filtres de seguretat d'Euleren eren estigmatitzats per grans mitjans. I hem vist també que era i és imprescindible l'existència d'altres mitjans de comunicació que donaven veu als afectats i permetien que transcendís un relat alternatiu.

La crisi ha fet emergir altres mitjans de comunicació. La premsa ha estat després de la construcció el sector amb més acomiadaments. Les direccions dels diaris han aprofitat l'avinentsa per desfer-se d'elements incòmodes o crítics.

La resposta a les purgues ha estat inesperada pel poder: molts periodistes s'han llançat a crear nous mitjans per a buscar la independència, professional i econòmica i unes estructures molt més horitzontals que les de la premsa clàssica.

Molt sovint aquestes noves publicacions tenen només un format informàtic, cosa que limita la difusió, perquè hi ha

sectors que no tenen accés a Internet o no tenen prou habilitat per usar aquest mitjà. La raó és clara, mitjançant Internet s'eliminen dos dels grans costos de la premsa: el paper i la distribució.

Les noves publicacions acostumen a no tenir afany de lucre. Això vol dir que la seva ambició és pagar salaris i despeses fixes i, si hi ha beneficis, invertir-los en dues direccions: contractar més periodistes i millorar el producte. I quan es contracta es fa en condicions socialment correctes: tenen clar que la nostra precarietat és la vostra desinformació.

Com es financen els nous productes periodístics?, ras i curt, amb el suport dels seus lectors i en segon lloc amb publicitat. Afirmem que res és gratuït, i que la informació o la paguem nosaltres o la paga la família Botín. I els lectors paguen de maneres diferents les publicacions amb les quals s'identifiquen. Una és seguir-les, col·laborar, fer-se'n socis quan així es planteja, o difondre-les. La segona és contribuir en forma de subscripció.

Des del punt de vista periodístic s'ha obert el debat sobre si aquests nous mitjans, que són per definició petits i amb una visió parcial del món, ajuden o no a la creació de fenòmens de

“*La Soli* era un diari petit,
però gràcies a la seva
existència es va denunciar
i aturar el pistolerisme a
Barcelona, amb el cas del
baró de Konig o el cas
de l’estraperlo, que va fer
caure el govern del Bienni
Negre amb Lerroux al
capdavant.”

nou feixisme, com el que representa Trump a Nord-amèrica. Per contra, s’esgrimeix que en aquell país, mitjans clàssics com el New York Times o el Washington post representen una barrera contra plantejaments populistes. Els partidaris d’aquesta tesi anomenen els grans mitjans com a transversals.

Jo crec que cal fer l’anàlisi concreta de la realitat concreta. Vejam si a l’Estat espanyol, o a Catalunya, la tesi anterior es compleix. Primer caldria identificar quins són els mitjans transversals aquí? Com qui plantejava la tesi era subdirector d’un diari convencional penso que es deu referir a aquest tipus de publicació. Examinem si els diaris transversals d’aquí es comporten com a tals en moments de tensió: us plantejo un repte, mireu 15 dies abans de la realització de les darreres vagues generals què deien les publicacions transversals sobre aquelles mobilitzacions i veureu si ho són o no de transversals.

Es podria pensar si l’existència de mitjans que tenen una visió determinada sobre la realitat, Diari del Treball, sense anar més lluny, aposta pel treball com un dret, diu sense amagar-se’n que és partidari de l’Estat de benestar, juguen un paper positiu o no. Si aquest, o mitjans semblants, no existissin, la classe obrera desapareixeria pràcticament de la informació o només hi sortiria per ser culpada dels mals que convinguin en cada moment. Això no és una opinió, és una constatació.

Quan una societat té tensions socials o les posicions diferents no tenen mecanismes d’expressar-se es produeix una

dictadura del pensament. Això facilita actituds autoritàries i permet amagar la corrupció del poder. Només un apunt en aquest sentit, *La Soli* era un diari petit, però gràcies a la seva existència es va denunciar i aturar el pistolerisme a Barcelona, amb el cas del baró de Konig o el cas de l’estraperlo, que va fer caure el govern del Bienni Negre amb Lerroux al capdavant.

Per uns mitjans de comunicació que no ens menteixin

Siscu Baiges. Periodista

Les “fake news” (falses notícies) s’han obert camí als mitjans de comunicació. Molt camí. Tant que alguns teòrics del món del periodisme consideren que tenen més pes i incidència en la formació de l’opinió pública que les notícies reals. Ja no es tracta tant d’informar correctament i objectivament sinó d’influir en la mentalitat i les idees dels ciutadans enganyant-los descaradament.

Costa de determinar en quin moment de la història del periodisme recent apareixen aquestes falses notícies com a eina propagandística. Però no podem remuntar-nos massa lluny. Potser per pudor o potser per honradesa els responsables dels mitjans no les han utilitzat de forma massiva fins fa uns pocs anys.

La seva aparició ha coincidit en una etapa en què els mitjans de comunicació tradicionals han anat perdent força davant els digitals i on s’ha polaritzat molt l’oferta. En les campanyes electorals o en la baralla política de temps relativament propers s’intentava soscavar el suport als rivals mitjançant periodistes que investigaven afers que els perjudiquessin: negocis bruts, corrupció, embolics sentimentals o, fins i tot, si havien fumant marihuana de joves. No es tractava d’inventar res sinó de descobrir els defectes o secrets inconfessables de la peça a

abatre i posar-los al descobert.

D’un temps ençà, però, aquestes investigacions periodístiques han anat deixant pas a les mentides pures i dures. I a l’inrevés dels processos judicials, els afectats han de demostrar la seva innocència en comptes que calgui confirmar l’acusació. Donald Trump va escampar, amb l’ajut dels mitjans de la seva confiança, que Barack Obama no havia nascut als Estats Units i, a hores d’ara, encara hi ha molts ciutadans d’aquell país que creuen que va néixer a l’Àfrica, per més partides de naixement que hagi posat sobre la taula.

Juga a favor dels mentiders que la progressiva polarització ideològica dels grups mediàtics fa que molta gent s’informi només a través de mitjans d’una única corda. Són mitjans que menteixen i que no se senten obligats a publicar els desmentiments. Només si la justícia es posa per enmig i els obliga a fer-ho, accepten publicar o emetre les rectificacions oportunes.

Exemples d’aquestes notícies falses en trobem a tot arreu i a gairebé totes les grans polèmiques polítiques i socials dels darrers temps. La campanya del Brexit en va anar plena. Fins i tot el líder dels partidaris que Gran Bretanya abandonés la

Unió Europea, Nigel Farage, ho va reconèixer després de guanyar aquesta batalla. 'Hem mentit i ho sabíem, però què passa?', va venir a dir. Ja no hi havia marxa enrere i ningú li he demanat responsabilitats per les seves falsedats.

Xavier Trias està convençut que no continua sent l'alcalde de Barcelona perquè el diari 'El Mundo' es va inventar que tenia un compte corrent a Suïssa amb diners amagats a la fiscalitat espanyola. El compte no ha aparegut i 'El Mundo' no ha rectificat la seva acusació. Un debat diferent és si Trias va perdre les eleccions per aquesta enganyifa o per mèrits propis.

Trump va escampar moltes mentides contra la seva contrincant demòcrata en la cursa cap a la presidència dels Estats Units, Hillary Clinton. El digital Breitbart, dirigit pel seu amic Steve Bannon, el va ajudar molt en aquest ús desvergonyit de les falsedats per desgastar l'adversari.

És en el món digital on les notícies falses s'han escampat més. Els debats entre candidats que es consideraven tant determinants a l'hora de decantar les preferències dels electors han perdut força davant les informacions que circulen a gran velocitat per les xarxes. Els assessors dels polítics ja no es preocupen tant de la seva oratòria o de com vesteixen sinó que es concentren en crear equips de persones que inundin les xarxes amb missatges de tota mena, amb un apartat destacat per les mentides o distorsions de la realitat.

El procés independentista català ha jugat fort aquesta carta. Missatges falsos han omplert facebook, twitter, portals digitals o xats de telefonia mòbil. S'han imputat cartes favorables a la independència a persones que mai no les havien escrit. Imputació que ha afectat periodistes com Julia Otero o Iñaki Gabilondo o polítics com Julio Anguita. Va tenir una gran acceptació la carta d'una suposada adolescent que no podia votar l'1 d'octubre perquè era massa jove i que es va difondre per Internet amb una fotografia que va resultar que corresponia a una actriu i model dels Estats Units Major d'edat, per cert.

Diuen que s'agafa abans un mentider que a un coix. A aquestes alçades del segle XXI, als mentiders tant els fa que els agafin si abans ja han aconseguit decidir qui presideix un país o cap a quin costat es decanta un referèndum.

És feina de polítics i de periodistes recuperar l'imperi de la veritat als mitjans de comunicació. Sense oblidar que la lluita per l'objectivitat i la pluralitat als mitjans encara estem molt lluny de guanyar-la. **E**

Minories ètnic/racials i mitjans de comunicació

Rita Bosaho Gori. Diputada per Alacant
G.P. Confederal de Unidos Podemos-En Comú Podem-En Marea (GCUP-EC-EM).

Algun cop ens hem aturat a pensar com són representades les minories ètniques/racials pels mitjans de comunicació? Hi ha comunitat afrodescendent a Espanya?

Com ja podeu imaginar per la signatura de l'article el meu nom és Rita Bosaho Gori, el que moltes persones no sabreu és que sóc la primera diputada afrodescendent al Congrés, i algunes ni tan sols heu pensat en això perquè no sabíeu que hi havia una diputada negra.

Abans de centrar-me en l'enfocament que vull donar a aquestes paraules, vull deixar plasmat que si d'aquí a uns anys segueix pesant en mi el cartell de primera diputada afrodescendent al Congrés, és que alguna cosa no estem fent bé.

Els mitjans de comunicació són creadors d'imaginari socials, són màquines ideològiques que inventen i representen fantasies per les quals es guien les psiques de les persones. Per la qual cosa, tenen un gran poder d'influència en la presa de decisions de les persones, en la forma en la qual ens pensem i imaginem als altres o a les altres.

És per això que la forma en la qual els mitjans de comunicació representen, a les diferents minories ètnic/racials que hi ha al nostre país, pot donar-nos pistes de si anem encaminades

cap a una democràcia avançada, o si anem en camí de seguir negant la diversitat que ja tenim als carrers dels nostres barris.

Llastimosament, molts mitjans de comunicació fomenten la cristallització dels prejudicis socials existents cap a les diferents comunitats ètnic/racials, creant una representació caduca que exclou a una part de la societat i, sobretot, que no educa la mirada dels nostres cap el respecte i la riquesa que suposa la diversitat.

La comunitat africana i afrodescendent a la qual pertanyo només apareix en els mitjans de comunicació lligada a la migració. I sempre parlant-se d'ella des dels termes d'assalt, invasió, allau, etc., amb una imatge deshumanitzada de les persones, llevant-los tota capacitat d'acció, tota història vital, reduint a l'individu per a convertir-lo en cosa migrant.

No dic que no hi hagi la migració, només discuteixo la forma en què s'informa de la situació de violència sistemàtica que pateix una part de la comunitat a la frontera sud, hem de canviar aquests marcs, les narratives s'acaben convertint en còmplices absoluts del que succeeix a la frontera sud.

En l'informe del 2016 del Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació Racial de l'ONU (CERD) s'assenyalava que

la comunitat africana i afrodescendent pateix racisme institucional. És a dir, més enllà del prejudici existent hi ha unes estructures de poder que alimenten la discriminació cap a la comunitat africana i afrodescendent. I una d'aquestes institucions són els mitjans de comunicació que segueixen invisibilitzant l'heterogeneïtat de la comunitat de la qual parlem. Quan parlarem de les persones afrodescendents que han nascut i s'han criat en aquest país? Quan deixarem de ser "la primera" per als mitjans? Quan sortirem dels estereotips que ens empresonen en simplificacions?

Per finalitzar aquest breu article, vull assenyalar dos punts de l'informe del CERD perquè comencem a reflexionar sobre la representació que fan els mitjans de comunicació de les minories ètnic/racials.

Necessitem uns mitjans de comunicació a l'alçada de la societat que volem moltes i molts.

Assenyala el Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació Racial els següents punts:

25. El Comitè observa l'existència d'estereotips negatius respecte de diverses minories en els mitjans de comunicació i les xarxes socials. També pren nota d'informes que donen compte de la tendència dels mitjans a informar sobre fets delictius, fent referència a l'origen ètnic o racial dels presumptes autors.

26. El Comitè recomana a l'Estat part que prengui les mesures necessàries per superar els estereotips en els mitjans de comunicació i en les xarxes socials, incloent la creació o

adequació d'un òrgan independent i imparcial amb els recursos necessaris, perquè vigili l'efectiva implementació de les mateixes. El Comitè insta una vegada més a l'Estat part al fet que, de conformitat amb els articles 4 i 7 de la Convenció i a la llum del Pla Nacional del Regne d'Espanya per a l'Aliança de les Civilitzacions, promogui l'ús responsable dels mitjans de comunicació per combatre incitacions a l'odi i a la discriminació racial i que promogui una sensibilització general a la diversitat en totes les àrees dels mitjans de comunicació i les xarxes socials. ■

TV3 és el NO-DO i el NO-DO és TVE

Xavier Sitjà. Periodista de Televisión Española

En plena crisi sobre el procés d'independència de Catalunya, un dirigent de Ciutadans ha afirmat: "TV3 es el NO-DO" i algú va retituejar: "Y el NO-DO es TVE".

TV3 porta anys retransmetent en directe les massives manifestacions catalanistes. Són part del seu ADN i l'audiència li correspon. TVE les minimitza o les amaga i les audiències l'abandonen.

TVE es va bolcar en la cobertura de la massiva demostració espanyolista del 8 d'octubre a Barcelona. La va retransmetre en directe per La 1 i el canal 24h. No obstant això, mai abans ho havia fet amb les grans protestes independentistes a Catalunya: Diada de l'11 de setembre, referèndum de l'1 d'octubre o aturada general del 3 d'octubre.

Així, en moments de màxima tensió informativa, com la de l'octubre passat, les audiències televisives són irrefutables. A tota Espanya TVE és duplicada per La Sexta i a Catalunya sextuplicada per TV3.

"Hay que controlar de manera democrática los medios de comunicación públicos [de Cataluña], que son una vergüenza", va arengar Josep Borrell el 8 d'octubre a la manifestació a favor de la unitat d'Espanya a Barcelona. I els manifestants van

corejar a l'uníson: "TV3, manipuladora!". En aquell moment de màxima exaltació espanyolista en viu i en directe es van oblidar que ells mateixos eren els protagonistes de l'altra gran manipulació. Així és com s'entén la televisió pública a Espanya.

Televisión española va néixer el 1956 com aparell de propaganda innovador del règim de Franco. Fins llavors, la dictadura sustentava la seva comunicació audiovisual en el que s'anomenava NO-DO, acrònim de Noticiaris i Documentals que es va projectar setmanal i obligatòriament en els cinemes abans d'exhibir cap pel·lícula fins a 1976. Durant els seixanta-un anys d'existència de TVE, aquest enorme aparell informatiu ha passat per diferents etapes, però en la immensa majoria de la seva història ha estat controlada bastament pel govern de torn.

El 1983 van arrencar les primeres televisions autonòmiques: la EITB basca i TV3 catalana van ser les primeres. Els van seguir la TVGa gallega, Canal Sur a Andalusia, Tele Madrid i Canal 9 a València. En general, les cadenes de televisió autonòmiques han seguit un patró semblant al de TVE. A Espanya, s'assumeix com a normal que els governs utilitzin la radiotelevisió pública com a part del seu aparell de propaganda, de vegades fins i tot d'agitació i propaganda (agitprop).

“Durant els governs de Rodríguez Zapatero a tota Espanya i de Maragall a Catalunya es van modificar les lleis per triar per consens als màxims responsables de TVE i TV3. Quan PP i CiU van recuperar el poder, les van laminar per designar directament als seus prosèlits.”

Amb la seva política partidista aconsegueixen marginalitzar segments socials que s'allunyen de les televisions públiques per considerar-les parcials. Tot el contrari del que correspon a un mitjà públic que, per ser propietat de tota la ciutadania, hauria d'esforçar-se per incloure a tots i totes en els seus informatius i programes.

En el cas concret de les dues cadenes públiques més representatives d'Espanya, totes dues han construït el seu relat de l'actualitat en coincidència amb les polítiques dels seus governs. Ara, TVE només dóna veu als partidaris de la unitat d'Espanya i rarament, apareixen portaveus independentistes. De manera semblant, TV3 restringeix l'aparició d'espanyolistes que, segons les enquestes, representen a la meitat de la població catalana.

Durant els governs de Rodríguez Zapatero a tota Espanya i de Maragall a Catalunya es van modificar les lleis per triar per consens als màxims responsables de TVE i TV3. Quan PP i CiU van recuperar el poder, les van laminar per designar directament als seus prosèlits.

En la llei de l'Audiovisual de Rodríguez Zapatero també es reconeixia l'existència dels anomenats Consells d'Informatius a RTVE, formats majoritàriament per periodistes elegits cada dos anys per les respectives redaccions. La seva missió és vetllar per la independència, qualitat i pluralisme de les emissions informatives de RTVE. A TV3 també hi ha un comitè professional de les mateixes característiques, però les seves resolucions són poc conegudes fora de Televisió de Catalunya.

El Consell d'Informatius de TVE denuncia la manipulació sistemàtica i documenta la censura, ocultació o deformació de la realitat en els Telediarios, Informe semanal o al canal 24 hores. I tot i la contundència dels seus dictàmens públics, els responsables de TVE designats pel Partit Popular els ignoren. En els últims anys els CdI han interpellat als partits polítics perquè modifiquin la llei que permeti l'elecció democràtica del president de la corporació RTVE.

2018 ha de ser l'any del canvi en la principal empresa pública de comunicació d'Espanya, l'última esperança dels professionals i dels espectadors expulsats de TVE. Si s'aconsegueix aixecar el setge a Televisión española, tots sortirem guanyant.

 perspectiva

servicios a la ciudadanía